

पाब्लो पिकासोचे निळे काळ

शोध धारक

दयानंद बसवणप्पा पटणे

ललितकला व कला संकुल

पु. अ. हो. सोलापूर विद्यापीठ,

सोलापूर महाराष्ट्र भारत

मार्गदर्शक

प्रा. धनंजय विजय टाकळीकर

सहाय्यक प्राध्यापक

ललितकला व कला संकुल

पु. अ. हो. सोलापूर विद्यापीठ,

सोलापूर महाराष्ट्र भारत

सारांश:

जग प्रसिद्ध चित्रकार, शिल्पकार, मांडणी चित्र-शिल्पकार पाब्लो पिकासोच्या (नीळा काळ) आणि (गुलाबी काळ) हे त्याच्या कलात्मक जीवनातील सर्वात संवेदनशील आणि उल्लेखनीय टप्पे मानले जातात. पिकासोच्या Blue Period मधील गंभीर, आत्मपरीक्षणात्मक दृष्टी आणि Pink Period मधील प्रेम, आशा आणि सौम्य भावविश्व या दोन टप्प्यांनी एकत्रितपणे त्याच्या कलाजगतातील आत्मिक प्रवासाचे दर्शन घडवले. हे दोन्ही कालखंड केवळ शैलीगत प्रयोग नव्हते, तर त्याच्या जीवनातील वेदना आणि आनंद यांच्या खोल अनुभवांचे कलात्मक भाषांतर होते. पाब्लो पिकासोचा ब्लू पीरियड (Blue Period) हा त्याच्या कलाजीवनातील भावनिक आणि कलात्मक दृष्ट्या अत्यंत महत्त्वाचा टप्पा होता. तो काळ इ.स. 1901 ते 1904 दरम्यानचा मानला जातो.

प्रस्तावना:

पिकासोचा नीळा काळ

इ.स. १९०१ ते १९०४ या कालावधीत पिकासोने जवळजवळ पूर्णपणे निळ्या आणि हिरवट-निळ्या छटांमध्ये चित्रे रेखाटली. या काळातील त्याच्या चित्रांत उदासी, दारिद्र्य आणि मानवी वेदना प्रखरपणे व्यक्त झाल्या आहेत. त्याचा मित्र कार्लोस कसाजेमासच्या आत्महत्येने पिकासोच्या मनावर खोल परिणाम झाला आणि त्याच्या चित्रशैलीत हळूहळू वेदनेचे प्रतिबिंब दिसू लागले. “द ओल्ड गिटारिस्ट” आणि “द लाईफ” ही त्याची या काळातील प्रतिनिधी चित्रे आहेत, जी निराशा असूनही मानवी अस्तित्वाचा संघर्ष आणि कलाशक्तीचे प्रतीक दर्शवतात. नाट्यकलेच्या जगातील पात्रे त्याच्या चित्रांत दिसू लागली. या काळाला जीवनातील आशावादी टप्पा म्हणता येईल, ज्यात पूर्वीच्या उदासीनतेनंतर पुनरुत्थानाची झलक दिसते.

ब्लू पीरियडचा अर्थ आणि पार्श्वभूमी:

या काळात पिकासोने मुख्यतः निळ्या आणि हिरवट-निळ्या रंगछटांचा वापर करून गंभीर, उदास आणि दुःखदविषयक चित्रे निर्माण केली. पिकासोचा जवळचा मित्र आणि सहकलाकार कार्लोस कासाजेमास (Carlos Casagemas) याने आत्महत्या केल्यामुळे पिकासो खूपच मानसिक खिन्नतेत गेला. त्याच दुःखातून 'ब्लू पीरियड'चा आरंभ झाला असे मानले जाते.

कलात्मक वैशिष्ट्ये:

या काळातील चित्रांमध्ये भावनिक खोली, एकाकीपणा, दारिद्र्य, आणि समाजातील उपेक्षित घटकांचे वास्तव चित्रण दिसते. निळा रंग हा दुःख, एकटेपणा आणि शोक यांचे प्रतीक म्हणून वापरला गेला. या काळातील चित्रे बहुतांश एकाच रंगात (monochromatic) असून, प्रकाश-छायांचे सूक्ष्म प्रयोग त्यात दिसून येतात.

या काळातील काही कलाकृती प्रसिद्ध आहेत:

- द ओल्ड गिटारिस्ट (The Old Guitarist)

- द ब्लाइंड मॅन'स मील (The Blind Man's Meal)

- द डेथ ऑफ कासाजेमस (The Death of Casagemas)

वृद्ध गिटारवादकाचे एकाकीपणा आणि दुःख दर्शवणारे प्रसिद्ध चित्र.

2. विषय-वस्तू आणि प्रभाव:

या काळातील चित्रांमध्ये पिकासोने अंध, उपाशी, भिकारी, मद्यपी, वृद्ध आणि समाजातील बहिष्कृत लोकांचे दुःखद जीवन अत्यंत संवेदनशीलतेने दाखवले. या काळाने केवळ त्याच्या कलाशैलीत नव्हे तर मानवी मूल्यांच्या आकलनातही एक महत्त्वपूर्ण वळण आणले. नंतरच्या रोझ पीरियड मध्ये त्याने हळूहळू या उदास छटांतून रंगबेरंगी आणि भावनिक सौंदर्याकडे वाटचाल केली. एकूणच, पाब्लो पिकासोचा ब्लू पीरियड हा त्याच्या अंतर्मनातील वेदना आणि करुणेचा कलात्मक आविष्कार होता ज्यातून पुढे त्याचे आधुनिक कलाजगतावर वर्चस्व प्रस्थापित झाले.

पाब्लो पिकासोचा ब्लू पीरियड म्हणजेच नीलकालखंड हा त्याच्या जीवनातील एक भावनिक आणि कलात्मक दृष्टीने महत्त्वपूर्ण टप्पा होता.

संक्षिप्त माहिती:

हा कालखंड इ.स. 1901 ते 1904 दरम्यान होता. त्या काळात पिकासोने जवळपास एकाच रंगछटेत निळ्या आणि निळसर-हिरव्या रंगांत चित्रे रंगवली. या काळात निर्माण झालेल्या चित्रांत दुःख, एकाकीपणा, गरीबी, आणि मानवी वेदना या भावना ठळकपणे दिसतात.

चित्रांमागील कारण आणि भावनिक पार्श्वभूमी:

पिकासोच्या निकट मित्र कार्लोस कासाजेमस यांच्या आत्महत्येनंतर तो खोल नैराश्यात गेला, आणि त्याच वेदनेतून या निळ्या काळाची सुरुवात झाली.

महत्त्व:

ब्लू पीरियड मधील चित्रांत कलात्मक साधेपणा आणि मानवी संवेदना एकत्र दिसतात. नंतर या काळानंतर त्याचा रोझ पीरियड (गुलाबी कालखंड) सुरू झाला, जिथे रंग आणि विषय दोन्ही अधिक सकारात्मक झाले.

एकूणात, पिकासोचा ब्लू पीरियड हा त्याच्या अंतर्मनातील वेदना, मानवतावादी दृष्टी, आणि कलात्मक परिवर्तनाचे प्रतीक म्हणून ओळखला जातो.

ही सर्व चित्रे निळ्या रंगछटांच्या माध्यमातून मानवी वेदना आणि संवेदनशीलतेचे उत्कृष्ट दर्शन

घडवतात.

ऐतिहासिक आणि आर्थिक संदर्भ:

"Garçon à la pipe" हे 4 मे 2004 रोजी न्यूयॉर्कमधील Sotheby's लिलावात 104.2 दशलक्ष अमेरिकन डॉलर्सना विकले गेले, आणि ते त्या काळातील सर्वात महागड्या चित्रांपैकी एक ठरले. या विक्रीने दाखवले की गुलाबी काळातील पिकासोने मानवी भावना आणि सौंदर्य दोन्ही एका साध्या तरुणाच्या माध्यमातून अत्यंत प्रभावीपणे मांडल्या. त्यामुळे हे चित्र केवळ रंगछटांचा

सौंदर्यप्रयोग नसून, पिकासोच्या कलात्मक संक्रमणाचा आणि मानवतेवरील आशावादाचा प्रतीक मानले जाते.

पिकासोच्या वैयक्तिक आयुष्यातील घटनांचा प्रभाव:

वैयक्तिक परिवर्तन: त्यांच्या आयुष्यातील गरिबी आणि मानसिक उदासीच्या काळानंतर आलेली भावनिक स्थिरता.

- पॅरिसच्या सर्जनशील वातावरणाचा प्रभाव: त्या काळातील बोहेमियन जग, कवी आणि कलाकारांचा सहवास.

- सर्कस जीवनाचे निरीक्षण: कलाकार म्हणून संघर्ष करणाऱ्या सर्कस सदस्यांमध्ये त्यांनी स्वतःचे प्रतिबिंब पाहिले.

- मानवी आत्म्याच्या सौंदर्यावर विश्वास: या काळात करुणा, प्रेम आणि साधेपणा हेच मानवी अस्तित्वाचे सार मानले. म्हणून, गुलाबी काळ हा पिकासोच्या कला जगतातील “उजाडलेल्या जीवनातून उमललेल्या आशेचा काळ” ठरतो, ज्यात मानवी भावना आणि सौंदर्य, प्रेम, आर्थिक अडचणी, मानसिक अवस्थांचा त्यांच्या कलेत सहजच प्रतिबिंब दिसतो.

- बालपण आणि कुटुंबाची कला पार्श्वभूमी- पिकासोचा जन्म 1881 मध्ये स्पेनमध्ये झाला, आणि त्याचा वडील स्वयं शिक्षक आणि चित्रकार होता. बालपणापासूनच त्याला कलाक्षेत्रात वाढलेली पार्श्वभूमी होती. वडिलांकडून शिकल्यामुळे त्याला लवकरच कला तंत्रांमध्ये प्रावीण्य मिळाले, ज्यामुळे त्याचा सुरुवातीचा कलात्मक विकास झाला.

- ब्लू पिरियड काळातील दुःख आणि गरीबी- 1901 ते 1904 या काळात पिकासोने काळ्या आणि निळ्या रंगांचे अधिक वापर केले. या काळातील त्याच्या चित्रांत दुःख, एकटापणा आणि आर्थिक अडचणी स्पष्टपणे दिसतात. या काळात त्याला नजीकच्या मित्राचा मृत्यू आणि स्वतःची आर्थिक गरिबी भासली होती.

- पॅरिसमधील बहेमियन जीवनशैलीचा प्रभाव-

पिकासोने पॅरिसमध्ये आपल्या भावनिक आणि सामाजिक अनुभवांचे खुलासे केले. कलाकार, कवी आणि लेखकांचा सहवास त्याला नवीन दृष्टीकोन आणि प्रेरणा देत राहिला.

या सामाजिक आणि सांस्कृतिक संदर्भातल्या अनुभवांनी त्याच्या कलेतील विषय आणि शैलीमध्ये विविधता आली.

- समूह आणि एकात्मता:

कलाकारांची भरणी आणि त्यांचे परस्पर स्थान एकत्रितपणा व कुटुंबीय नात्यांचे प्रतीक दर्शवते. चित्रातील प्रत्येक व्यक्ति वेगळ्या भावनेने भरलेली आहे, परंतु ते एकत्र असूनही एकाकीपणा आणि अंतर्मुखता मांडतात, जीवनातील दुहेरी संघर्षाचे दर्शन घडवतात.

निष्कर्ष: "ब्ल्यु पीरियड" ही कथा आपल्याला दाखवते की कला ही केवळ कौशल्य नसून आत्मशोधाचा प्रवास आहे.

मुख्य निष्कर्ष:

- स्वतःची ओळख शोधणे – यादोरा यागुचीला चित्रकलेतून स्वतःचा खरा आवाज सापडतो.
- मेहनत आणि संघर्ष – प्रतिभा पुरेशी नसते; सातत्यपूर्ण सराव आणि कठोर परिश्रम आवश्यक असतात.
- भावनिक प्रामाणिकपणा – खरी कला ही कलाकाराच्या भावनांचे प्रतिबिंब असते.
- स्वतःशी प्रामाणिक राहणे – समाजाच्या अपेक्षा बाजूला ठेवून स्वतःच्या आवडीचा मार्ग निवडणे हेच समाधान देते.

थोडक्यात: "ब्ल्यु पीरियड" आपल्याला शिकवते की जीवनात खरी समाधानाची भावना मिळवण्यासाठी स्वतःच्या आवडीचा मार्ग निवडणे आवश्यक आहे. कला ही केवळ करिअर नसून मनाचा प्रवास आणि आत्मशोधाची प्रक्रिया आहे.

संदर्भ सूची :

- 1) Pierre Daix, Georges Boudaille, Joan Rosselet, Picasso, 1900-1906: catalogue raisonné de l'oeuvre peint, Editions Ides et Calendes, 1988
- 2) Tate. "Matisse Picasso – Exhibition at Tate Modern - Tate". Tate.
- 3) Green, Christopher (2003), Art in France: 1900–1940, New Haven, Conn: Yale University Press